

Medierea judiciară și transformarea justiției

*Louise Otis, judecător pensionar,
Montreal, Quebec*

Judicial and extrajudicial mediation schemes are developing together, as two basic parts of the 21st century judiciary. Those schemes work together and supplement each other in order to achieve a common mission, that of settling disputes between individuals. Those are not exclusionary in nature, as the traditional judiciary does not exclude the mundane systems of settling disputes on the intervention of other community's members (family, friends, clergy). The judicial and extrajudicial mediation systems have different purposes, being nonetheless convergent in a common aim: that of settling disputes in a synergetic way and in a due time, in a sufficient and cost-effective manner.



În Quebec, prin mediere judiciară se înțelege activitatea menită să ducă la o înțelegere amiabilă desfășurată de judecătorii care au fost sesizați judiciar cu

soluționarea unui litigiu. Denumirile *mediere, conciliere, sesiune de soluționare amiabilă* se integrează unui context instituțional diferit, dar cu aceeași semnificație din perspectiva calității intervenției. Medierea extrajudiciară, realizată în exteriorul instituțiilor judiciare se numește în Quebec *mediere extrajudiciară*.

Părțile pot supune litigiul lor medierii judiciare în aproape orice ramură de drept. Chiar și în domeniul dreptului penal se desfășoară începând cu 01.03.2004 un program pilot de facilitare, în cadrul căruia toate aspectele

litigiului penal pot face obiectul unei ședințe de facilitare și nu doar stabilirea pedepsei. Totuși, trebuie precizat că anumite litigii se pretează cu dificultate medierii judiciare. Este vorba despre litigiile referitoare la bazele societății precum acelea referitoare la Cartă, în special la libertățile fundamentale, garanțiile judiciare și dreptul la egalitate.

Medierea judiciară a fost dezvoltată ca răspuns la slăbiciunile aparente ale modelului clasic confruntat cu transformarea nevoilor și exigențele exprimate de societate cu privire la sistemul de justiție. Medierea judiciară, flexibilă, rapidă și centrată pe soluționarea litigiului înlătură diverse carențe ale sistemului contradictoriu și reprezintă o alternativă puternică în raport cu procesul care tranșează și mai puțin conciliază. Medierea este perfect adaptată litigiilor care au rezistat tuturor celorlalte forme de înțelegere extrajudiciară.

În Quebec, părțile pot, în general, să obțină o sesiune de mediere în termen de 30 de zile de la data înregistrării cererii lor comune, ceea ce reduce întârzierile instituționale. Aceasta folosește și sistemului judiciar tradițional pentru că aceste cauze soluționate prin mediere eliberează rolul audierilor. Judecătorii mediatori soluționează aproximativ 75% din cauze în cadrul unei ședințe sau în cadrul a două ședințe de mediere, care durează în medie 4 ore.

Prin mediere părțile sunt aduse în situația de a-și reasuma litigiul de care s-au desesizat și de a încerca să îl soluționeze potrivit intereselor lor. Originalitatea derivă din faptul că aceasta se desfășoară în același cadru judiciar și cu participarea judecătorului care renunță la puterea sa de a stabili dreptul cu scopul de a lăsa părților un spațiu normativ în care ele să determine propria lor decizie. Astfel părțile pot alege soluțiile ingenioase conforme cu regulile de drept pe care judecătorul nu le-ar fi putut aplica în baza mandatului său judiciar. Este un veritabil transfer judiciar, o reasumare de către părți a responsabilității conflictului lor. Voluntar părțile vor relua controlul asupra destinului lor judiciar și se vor angaja pentru a găsi ele însele o soluție, găsind încrederea necesară prin prezenta judecătorului mediator. Medierea introduce astfel două principii novatoare în justiție: capacitarea (împuternicirea) părților de către judecători și responsabilitatea subiecților de drept pentru conflictele lor.

Dacă medierea nu duce la o tranșă, iar părțile trebuie să revină la sistemul contradictoriu, ele o vor face după ce vor fi dobândit o prețioasă cunoștință a aspectelor de fapt și de

Medierea judiciară. Flexibilă, rapidă și centrată pe soluționarea litigiului înlătură diverse carențe ale sistemului contradictoriu și reprezintă o alternativă puternică în raport cu procesul care tranșează și mai puțin conciliază.

drept relevante pentru litigiu, vor putea distinge chestiunile importante de acelea care nu merită un examen atent din partea Curții și vor putea să ajungă la o înțelegere parțială sau cel puțin să își concentreze concluziile în cadrul dezbaterilor. Aceasta va conduce la o economisirea de resurse materiale atât pentru părți cât și pentru Curte.

În final medierea va permite identificarea cauzelor care trebuie să facă obiectul audierilor cu prioritate, dat fiind caracterul lor urgent. Judecătorul mediator va acționa ca un judecător al urgențelor, facilitând accesul acestora la rolul instanței.

În Quebec, colectivitatea a ales să încredințeze judecătorilor preocuparea de a acționa ca mediator atunci când un litigiu este adus în fața instanțelor de judecată însă părțile pot opta pentru medierea extrajudiciară, dacă își asumă costurile aferente. Pentru numeroase motive referitoare la percepția părților și competențele specifice ale judecătorilor, aceștia sunt prima opțiune.

Percepția funcției judiciare, ca fiind fundamentată pe imparțialitate și independență, conferă judecătorului un plus de autoritate morală. Aceasta poate contribui la evitarea abuzurilor de procedură din partea părților și fluidizarea negocierii. Judecătorul mediator este un negociator șlefuit prin

uzul, practica și cunoașterea profundă a dreptului. Într-o anumită măsură el acționează ca un dirijor de orchestră care conduce abil negocierea dintre părți, echilibrează raportul de părți și devine un factor de care favorizează realismul și soluționarea.

Dacă judecătorul mediator oferă opțiuni de soluționare, el se ferește de a impune voința sa părților. În cauzele complexe, care implică mai multe părți, autoritatea morală a judecătorului constituie un atu semnificativ pentru soluționarea litigiului. În dosarele care au făcut obiectul unor medieri prealabile prejudiciare, intervenția judecătorului mediator este adesea esențială.

În sala de mediere, judecătorul favorizează consensul ca negociator neutru prin a permite exprimarea normelor, valorilor și intereselor părților. Le permite acestora să își redacteze propria lor hotărâre, le resesizează cu litigiul lor.

Judecătorul mediator veghează ca acest acord să nu încarce legea și ordinea publică însă nu controlează soluția. Cu asentimentul părților, el controlează procesul de mediere și dezvoltă opțiuni. Întrucât este plasat în umbra procesului judiciar formal și a garanțiilor procedurale ale acestuia, el se va feri în general să își exprime opinia asupra dreptului. În acest sens trebuie reamintit că esența medierii judiciare este de a reda părților puterea lor de decizie.

Experiența medierii în apel a demonstrat că investiția unui singur

judecător în acest sens permite eliberarea altor doi judecători care își pot consacra timpul soluționării litigiilor pe cale judiciară. Un sistem integrat de mediere judiciară creează totodată o sinergie a instanțelor care sunt chemate să colaboreze pentru soluționarea globală a conflictelor. Adesea medierea în apel permite soluționarea judiciară a unor litigii care așteaptă audierea în fața altor instanțe.

În final medierea judiciară și extrajudiciară se dezvoltă împreună, constituind cele două componente fundamentale ale justiției secolului XXI. Ele colaborează și se completează în vederea în realizarea unei misiuni comune, aceea de a favoriza soluționarea conflictelor umane. Nu se exclud reciproc, după cum nu se exclud reciproc sistemul de justiție tradițional și modalitățile profane de soluționare a conflictelor bazate pe intervenția membrilor comunității (familie, prieteni, cler). Medierea judiciară și medierea extrajudiciară urmăresc scopuri diferite care însă converg spre un deziderat comun: acela de a soluționa, prin sinergie, conflictele în timp util, într-o manieră satisfăcătoare și economică.

Traducere și adaptare realizate de Oana Ignat

Nota redacției: Materialul a fost prezentat în cadrul Primei Conferințe Internaționale pentru Mediere Judiciară, desfășurată la Paris, în perioada 16-17 octombrie 2009